

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

LEGAL REGULATION OF ACTIVITY JUDICIAL SECURITY SERVICE

Кіпчарський О.М., аспірант

кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Стаття присвячена розгляду сучасного стану правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони. Автором виявлено та сформульовано ряд проблемних аспектів, які вимагають належного науково-теоретичного обґрунтування з метою удосконалення практичної діяльності Служби судової охорони. У статті наведено наукові погляди теоретиків права на правове регулювання діяльності органів публічної влади та його основні ознаки. Встановлено, що правове регулювання організації діяльності Служби судової охорони України забезпечується системою нормативно-правових актів різної юридичної сили, якими унормовано суспільні відносини у сфері діяльності Служби судової охорони, її статусу, порядок проходження служби, взаємодії з органами публічної влади та громадськістю тощо. Наведено перелік таких нормативно-правових актів та здійснено їх класифікацію за юридичною силою, за суб'єктом прийняття, порядком прийняття тощо. Зауважено, що крім національного законодавства досліджуваний державний орган, як і всі інші органи влади, у своїй діяльності дотримуються основних міжнародних нормативно-правових актів. Сформульовано поняття правового регулювання організації діяльності Служби судової охорони як самостійного виду регулювання суспільних відносин у сфері зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності, що полягає у нормотворчій діяльності уповноважених органів щодо організації Служби як державного органу у системі правосуддя, а також забезпечення взаємодії Служби та співробітників із суддями, учасниками судового процесу, іншими державними органами та судовими інституціями, громадськістю з метою виконання покладених на службу завдань. Визначено суспільні відносини, які складають предмет правового регулювання діяльності Служби. Зроблено висновок, що Служба судової охорони є невід'ємною частиною системи управління справами у сфері судової влади, яка забезпечує незалежність судової гілки влади, безпеку усіх учасників судового процесу, взаємодіє з представниками різних гілок влади, громадськістю та іншими особами на основі принципу верховенства закону та демократичних принципів, керуючись міжнародним та національним законодавством, яке прямо або опосередковано регламентує організацію та діяльність указанного органу.

Ключові слова: Служба судової охорони, система правосуддя, адміністративно-правовий статус, учасники судового процесу, незалежність судової гілки влади, забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

The article is devoted to the consideration of the current state of legal regulation of the organization of the Judicial Protection Service. The author has identified and formulated the problematic aspects that require proper scientific and theoretical justification in order to improve the practical activities of the Judicial Protection Service. The article presents the scientific views of theorists in law on the legal regulation of public authorities and its main features. It was noted that legal regulation of the organization of the Judicial Protection Service of Ukraine is provided by a system of normative legal acts of different legal force, which regulate public relations in the sphere of judicial protection service, its status, service, interaction with public authorities and the public, etc. It was carried out the list of such normative-legal acts was given and their classification by legal force, by the subject of acceptance, the order of acceptance, etc. It was noted that in addition to national legislation, the investigated state body, like all other authorities, in its activities adhere to the main international regulations. Moreover in addition to national legislation the investigated state body, like all other authorities, follows the international law. The concept of legal regulation of the organization of the Judicial Protection Service was formulated, which was defined as an independent type of regulation of public relations of external and internal administrative activity, which consists in normative activity of authorized bodies on organization of the Service as a law enforcement body, as well as ensuring interaction of the Service and their employees with judges, participants in the trial, other state bodies and judicial institutions, representatives of civil society, in order to perform the tasks assigned to the service. The public relations which are a subject of legal regulation of activity of Service were defined. It is concluded that the Judicial Protection Service is an integral part of the judicial management system, which ensures the independence of the judiciary, the safety of all participants in the trial, interacts with representatives of various branches of government, the public and others based on the rule of law and democratic principles, guided by international and national law, which directly or indirectly regulates the organization and activities of this body.

Key words: Judicial Security Service, justice system, administrative and legal status, participants in the trial, independence of the judiciary, protection and maintenance of public order in courts.

Постановка проблеми. Дослідження організаційно-правового забезпечення надання послуг з охорони інституцій судової гілки влади Службою судової охорони (далі – Служба) є своєчасним та доцільним враховуючи те, що Служба нова і продовжує своє формування, а також з огляду на її роль та місце в системі правосуддя.

Попри утворення кардинально нового органу публічної влади з правоохоронними функціями, який належить до судової гілки влади, підкреслюючи та забезпечуючи її незалежність, задовільних показників її роботи (згідно зі Звітом про діяльність Служби судової охорони за 2019, 2020 рр.), постійного налагодження міжнародного співробітництва та використання передового зарубіжного досвіду, залишається ряд проблемних аспектів, які вимагають належного науково-теоретичного обґрунтування. З метою удосконалення практичної діяльності Служби доцільно звернути увагу на такі напрямки:

1) удосконалення законодавчого забезпечення діяльності Служби судової охорони на території України;

2) удосконалення організаційно-штатної структури та найвищої управлінської ланки;

3) матеріально-технічне забезпечення діяльності як центрального апарату, так і територіальних підрозділів Служби;

4) формулювання чіткого переліку та можливе розширення (або звуження у разі неможливості виконання покладених функцій) сфери охоронних та інших послуг, які відносяться до компетенції Служби;

5) удосконалення процедури за рахунок виписаних вимог та скорочення строку відбору співробітників Служби з метою забезпечення її безперервної та оперативної роботи;

6) постійне підвищення професійної підготовки та кваліфікації співробітників;

7) забезпечення встановленого адміністративно-правовими нормами належного порядку взаємодії Служби з іншими правоохоронними органами, судовими інституціями, учасниками судового процесу, державними та недержавними охоронними структурами.

Стан дослідження. До питання дослідження правових, організаційних, фінансових, кадрових аспектів діяльності Служби судової охорони (та судової

міліції як її попередника), звертались такі науковці, як О.М. Бандурка, В.І. Бондар, В.В. Галунько, П.В. Діхтієвський, А.А. Іванишук, Р.В. Ігонін, О.М. Єшук, С.В. Краснокутський, С.М. Пашков, В.М. Сурник, О.П. Угровецький, С.О. Шатрава, В.І. Шаповал, О.А. Шишко, О.І. Шурко, І.Я. Швед, С.С. Шоптенко та інші вчені. Отже, питання організаційно-правового забезпечення надання послуг з охорони інституцій судової гілки влади Службою судової охорони завжди в тій чи іншій мірі привертало увагу науковців. Однак варто зазначити, що системного аналізу проблем правового регулювання організації та діяльності Служби в останні роки зроблено не було. Це об'єктивно з огляду на те, що орган новий і продовжує своє формування на організаційному та нормативному рівні.

Мета статті – розгляд сучасного стану правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб схарактеризувати правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони розглянемо таке поняття як «правове регулювання» та його ознаки.

О.Ф. Скакун дотримується такої позиції: «Правове регулювання – це здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона й розвиток» [1, с. 529]. С.С. Шоптенко виділяє такі властивості правового регулювання: це різновид соціально-державного регулювання суспільних відносин; це цілеспрямований, організований за своєю спрямованістю, результативний вплив на поведінку людей та суспільні відносини; за його допомогою відносини між суб'єктами і об'єктами управління набувають правової форми; завжди пов'язане з певними, реально існуючими суспільними відносинами; здійснюється за допомогою цілісної системи норм права та правових засобів; має за мету впорядкування, закріплення та охорону суспільних відносин [2, с. 61].

О.П. Угровецький дає визначення поняття правового регулювання організації діяльності Державної служби охорони (далі – ДСО) при МВС України як специфічного виду соціального регулювання, що полягає у нормотворчій діяльності уповноважених органів щодо організації ДСО як структурної складової системи органів виконавчої влади, а також забезпечення взаємодії ДСО (її посадових осіб) із громадськістю з метою захисту об'єктів всіх форм власності від протиправних посягань на договірних засадах та боротьби з іншими правопорушеннями в місцях несення служби [3, с. 45]. Своєю чергою, М.М. Мазепа, аналізуючи адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України тлумачить такі засади як систему нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності ДСО при МВС України, яку складає сукупність законів та підзаконних нормативних актів, що створюють правове поле для її належної організації та функціонування [4, с. 8].

Діяльність Служби судової охорони регламентується великою кількістю нормативно-правових актів. Вони відрізняються між собою за різними ознаками: за юридичною силою, за суб'єктом прийняття, порядком прийняття тощо.

Так, згідно з Положенням про Службу судової охорони Служба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, актами Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України, іншими актами законодавства [5].

Нормативно-правове регулювання діяльності Служби судової охорони являє собою сукупність актів різної юридичної сили, а саме:

1) Конституція України;

2) Закони України (закони: «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про публічні закупівлі», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про очищення влади», «Про запобігання корупції»; кодекси: Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України);

3) Укази і Розпорядження Президента України (Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр., затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021);

4) нормативні акти, що приймаються в органах виконавчої влади (постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, Постанова КМУ від 03 квітня 2019 р. № 289 «Про грошове забезпечення співробітників Служби судової охорони»);

5) нормативні акти, що приймаються в системі правосуддя (Наказ Державної судової адміністрації України від 20 квітня 2021 р. № 131 «Про затвердження правил пропуску осіб до будинків (приміщень) Державної судової адміністрації України та транспортних засобів на її територію»);

6) нормативні акти, що приймаються безпосередньо в Службі судової охорони (Наказ Служби судової охорони від 23.09.2020 р. № 510 «Про затвердження переліку відомостей, які становлять службову інформацію в Службі судової охорони»);

7) нормативні акти, що приймаються Вищою Радою правосуддя як колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування (Рішення від 21 березня 2019 р. «Про призначення Вищою радою правосуддя Бондаря Валерія Івановича на посаду Голови Служби судової охорони»; Рішення від 4 квітня 2019 р. № 1052/0/15-19 «Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони»).

Правове регулювання організації та діяльності Служби судової охорони України забезпечується системою нормативно-правових актів різної юридичної сили, якими унормовано суспільні відносини у сфері діяльності Служби судової охорони, її статусу, порядок проходження служби, взаємодії з органами публічної влади та громадськістю тощо.

Ураховуючи вищевикладене, пропонуємо таку класифікацію нормативно-правових актів, якими регламентована діяльність Служби судової охорони:

- Залежно від суб'єкта прийняття:
  - Президент України;
  - Верховна Рада України;
  - Кабінет міністрів України;
  - Вища Рада правосуддя;
  - Державна судова адміністрація України;
  - Служба судової охорони.
- Залежно від юридичної сили:
  - Конституція України;
  - міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України;
  - закони України;
  - підзаконні нормативно-правові акти.
- Залежно від предмета регулювання:
  - щодо засад роботи органу державної влади;
  - щодо організації роботи Служби;
  - щодо взаємодії Служби з іншими суб'єктами публічної адміністрації, правоохоронними органами, громадськістю;
  - щодо безпосереднього виконання завдань і функцій.

До основоположних нормативно-правових актів, якими встановлено основні засади діяльності Служби є Закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [6] та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [7]. Означені нормативно-правові акти регулюють

ключові питання щодо виконання тих завдань, які ставляться перед Службою.

Найбільш важливим відомчим нормативно-правовим актом, який визначає правовий статус Служби, є Положення про Службу судової охорони, затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 р. № 1051/0/15-19 [5]. Ним, зокрема, визначені статус, підзвітність та підвідомчість, структура, завдання, функції, права та обов'язки співробітників, засади взаємодії, основи нормотворчої діяльності, порядок призначення (звільнення) і повноваження Голови Служби та його заступників тощо.

Однак слід звернути увагу, що є нормативно-правові акти, якими безпосередньо здійснюється адміністративно-правове регулювання діяльності Служби та ті, які опосередковано або частково регламентують певні сфери і напрями її діяльності, та встановлюють правовий статус інших органів публічної влади та регулюють інші суспільні відносини.

Крім національного законодавства досліджуваній державний орган, як і всі інші органи влади, у своїй діяльності дотримується основних міжнародних нормативно-правових актів. Так, важливу роль у створенні інституту забезпечення безпеки осіб, які сприяють кримінальному судочинству, відіграла Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., а також прийнята резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою. У цих документах закріплено права та інтереси громадян, які беруть участь або сприяють кримінальному судочинству, а саме – забезпечення їхньої безпеки [8; 9]. Так, А. М. Орлеан зазначає, що основні європейські стандарти у сфері забезпечення безпеки осіб у кримінальному провадженні зосереджені у Рекомендаціях Rec (97) 13 [10] та Rec (2005) 9 Комітету міністрів Ради Європи (Рекомендації РЄ) [11], а також у Європейській конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року та Другому додатковому протоколі до неї 2001 року, Директиві Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу щодо встановлення мінімальних стандартів забезпечення прав, підтримання та захисту жертв злочинів від 25 жовтня 2012 р. та у практиці Європейського Суду з прав людини [12, с. 88].

Вищевикладене надає підстави для визначення поняття правового регулювання організації діяльності Служби

судової охорони як самостійного виду регулювання суспільних відносин у сфері зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності, що полягає у нормотворчій діяльності уповноважених органів щодо організації Служби як державного органу у системі правосуддя, а також забезпечення взаємодії Служби та співробітників із суддями, учасниками судового процесу, іншими державними органами та судовими інституціями, громадськістю з метою виконання покладених на службу завдань.

Стосовно предмета правового регулювання діяльності Служби, означене питання не розкривається у навчально-науковій літературі. Однак С.С. Шоптенко своєю чергою визначає, що відноситься до предмета правового регулювання діяльності спеціальних підрозділів судової міліції [2, с. 61–62]. Указаний підхід вченої є цілком обґрунтованим та актуальним за часів існування судової міліції та притаманний цій структурі як частині Міністерства внутрішніх справ. Проте в умовах зміни статусу, підпорядкування та правової основи діяльності правоохоронної системи держави, слід уточнити та визначити предмет правового регулювання Служби таким чином:

1. Суспільні відносини, зумовлені місцем Служби в системі органів публічної влади та в системі правосуддя.
2. Суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення Службою свої безпосередніх функцій, зокрема: 1) підтримання громадського порядку в суді; 2) припинення проявів неповаги до суду; 3) охорона приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; 4) виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду; 5) забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу.
3. Процесуальні відносини: адміністративно-юрисдикційні та кримінально-процесуальні.
4. Суспільні відносини, які виникають у сфері зовнішньої та внутрішньої адміністративної діяльності.

Служба судової охорони є невід'ємною частиною системи управління справами у сфері судової влади, яка забезпечує незалежність судової гілки влади, безпеку усіх учасників судового процесу, взаємодіє з представниками різних гілок влади, громадськістю та іншими особами на основі принципу верховенства закону та демократичних принципів, керуючись міжнародним та національним законодавством, яке прямо або опосередковано регламентує організацію та діяльність указанного органу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум. 2001. 656 с.
2. Шоптенко С.С. Особливості правового регулювання адміністративно-правового статусу судової міліції в Україні. *Право і безпека*. 2010. № 1 (33). С. 60–65.
3. Урновецький О.П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності державної служби охорони при МВС України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2004. 224 с.
4. Мазепа М.М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2012. 263 с.
5. Положення про Службу судової охорони : Рішення Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 р. № 1051/0/15-19. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19>
6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
7. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>
8. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою : Резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 р. № 995_114. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_114
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. *БД «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
10. Рекомендація № R (97) 13 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_97_13_1997_09_10.pdf
11. Рекомендація № Rec (2005) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2005_9_2005_04_20.pdf
12. Орлеан А.М. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: адаптація законодавства України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 3. С. 87–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprprg_2016_3_20